

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 26ης Νοεμβρίου 2013 *

«Αίτηση αναιρέσεως — Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Αγορά των πλαστικών βιομηχανικών σάκων — Καταλογισμός στη μητρική εταιρία της παραβάσεως που διέπραξε η θυγατρική — Συνεκτίμηση του συνολικού κύκλου εργασιών του ομίλου για τον υπολογισμό του ορίου του προστίμου — Υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου — Αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας»

Στην υπόθεση C-58/12 P,

με αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ασκήθηκε στις 27 Ιανουαρίου 2012,

Groupe Gascogne SA, με έδρα το Saint-Paul-les-Dax (Γαλλία), εκπροσωπούμενη από τους P. Hubert και E. Durand, avocats,

αναιρεσείουσα,

όπου ο έτερος διάδικος είναι η

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους F. Castillo de la Torre και N. von Lingen, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους B. Σκουρή, Πρόεδρο, K. Lenaerts, αντιπρόεδρο, R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, L. Bay Larsen, M. Safjan, προέδρους τμήματος, J. Malenovský, E. Levits, A. Ó Caoimh, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, D. Šváby και M. Berger (εισηγήτρια), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston

γραμματέας: V. Tourrès, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 5ης Φεβρουαρίου 2013,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 30ής Μαΐου 2013,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

Απόφαση

- 1 Με την αίτηση αναιρέσεως η Groupe Gascoigne SA (στο εξής: αναιρεσείουσα) ζητεί να αναιρεθεί η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 16ης Νοεμβρίου 2011, T-72/06, Groupe Gascoigne κατά Επιτροπής (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία απορρίφθηκε η προσφυγή της με αίτημα τη μερική ακύρωση και μεταρρύθμιση της αποφάσεως C(2005) 4634 τελικό της Επιτροπής, της 30ής Νοεμβρίου 2005, σχετικά με διαδικασία του άρθρου [81 EK] (Υπόθεση COMP/F/38.354 – Βιομηχανικοί σάκοι) (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση), ή, επικουρικώς, να αναιρεθεί η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση καθόσον επικύρωσε το ποσό του προστίμου που της επιβλήθηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση.

Το νομικό πλαίσιο

Ο κανονισμός (ΕΚ) 1/2003

- 2 Ο κανονισμός (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα [81 EK] και [82 EK] (ΕΕ L 1, σ. 1), ο οποίος αντικατέστησε τον κανονισμό 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτο κανονισμό εφαρμογής των άρθρων [81 EK] και [82 EK] (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), ορίζει στο άρθρο του 23, παράγραφος 2, το οποίο αντικατέστησε το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, τα εξής:

«Η Επιτροπή δύναται με απόφασή της να επιβάλει σε επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμα, σε περίπτωση που αυτές, εκ προθέσεως ή εξ αμελείας:

α) διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου [81 EK] ή του άρθρου [82 EK] [...]

[...]

Για καθεμία από τις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην παράβαση το πρόστιμο δεν υπερβαίνει το 10 % του συνολικού κύκλου εργασιών κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος.

[...]»

Η οδηγία 83/349/ΕΟΚ

- 3 Από την αιτιολογική σκέψη 1 της έβδομης οδηγίας 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1983, βασιζόμενης στο άρθρο [44, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', EK] για τους ενοποιημένους λογαριασμούς (ΕΕ L 193, σ. 1), όπως η οδηγία αυτή τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/51/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 2003 (ΕΕ L 178, σ. 16, στο εξής: οδηγία 83/349), προκύπτει ότι σκοπός της είναι ο συντονισμός των εθνικών νομοθεσιών περί των ετησίων λογαριασμών εταιριών ορισμένων μορφών, ειδικότερα δε των εταιριών που αποτελούν μέρος συνόλων επιχειρήσεων.
- 4 Οι επιχειρήσεις που έχουν την υποχρέωση καταρτίσεως ενοποιημένων λογαριασμών ορίζονται στο άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 83/349. Κατά την παράγραφο 1, πρόκειται, μεταξύ άλλων, για κάθε μητρική επιχείρηση η οποία:

«α) έχει την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου των μετόχων ή των εταίρων μιας επιχείρησης (θυγατρική επιχείρηση)·

ή

β) έχει δικαίωμα να διορίζει ή να ανακαλεί την πλειοψηφία των μελών του διοικητικού, διαχειριστικού ή εποπτικού οργάνου σε μια επιχείρηση, (θυγατρική επιχείρηση), και είναι ταυτόχρονα μέτοχος ή εταίρος της επιχείρησης αυτής·

ή

γ) έχει το δικαίωμα να ασκεί κυριαρχική επιρροή σε μια επιχείρηση, (θυγατρική επιχείρηση), της οποίας είναι μέτοχος ή εταίρος [...]».

- 5 Κατά το άρθρο 16, παράγραφος 3, της ίδιας οδηγίας «[ο]ι ενοποιημένοι λογαριασμοί πρέπει να δίνουν πραγματική εικόνα του ενεργητικού, του παθητικού, της οικονομικής θέσης, καθώς και των αποτελεσμάτων του συνόλου των επιχειρήσεων που περιλαμβάνονται στην ενοποίηση».

Το ιστορικό της διαφοράς και η προσβαλλόμενη απόφαση

- 6 Η προσφεύγουσα είναι ανώνυμη εταιρία γαλλικού δικαίου η οποία, από το 1994, ελέγχει την Gascogne Sack Deutschland GmbH, πρώην Sachsa Verpackung GmbH (στο εξής: Sachsa).
- 7 Η προσφεύγουσα κατέχει άμεσα το 10 % των εταιρικών μεριδίων της Sachsa. Η κατά 100 % θυγατρική της, Gascogne Deutschland GmbH, κατέχει το υπόλοιπο 90 % των εταιρικών μεριδίων της Sachsa.
- 8 Η British Polythene Industries plc ενημέρωσε το 2001 την Επιτροπή για την ύπαρξη συμπράξεως στον τομέα των βιομηχανικών σάκων.
- 9 Κατόπιν ερευνών τις οποίες διενήργησε τον Ιούνιο του 2002, η Επιτροπή κίνησε στις 29 Απριλίου 2004 τη διοικητική διαδικασία και εξέδωσε ανακοίνωση αιτιάσεων κατά πλειόνων εταιριών, στις οποίες περιλαμβάνονταν, μεταξύ άλλων, η αναιρεσείουσα.
- 10 Η Επιτροπή εξέδωσε στις 30 Νοεμβρίου 2005 την προσβαλλόμενη απόφαση, στο άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο κ, της οποίας διαπιστώνεται ότι η Sachsa και η αναιρεσείουσα παρέβησαν το άρθρο 81 ΕΚ συμμετέχοντας, η μεν πρώτη από την 9η Φεβρουαρίου 1988 έως την 26η Ιουνίου 2002, η δε δεύτερη από την 1η Ιανουαρίου 1994 έως την 26η Ιουνίου 2002, σε σύνολο συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών στον τομέα των πλαστικών βιομηχανικών σάκων στο Βέλγιο, στη Γερμανία, στην Ισπανία, στη Γαλλία, στο Λουξεμβούργο και στις Κάτω Χώρες, οι οποίες αφορούσαν τον καθορισμό των τιμών και την κατάρτιση κοινών προτύπων υπολογισμού των τιμών, τον καταμερισμό των αγορών και την κατανομή ποσοστώσεων στις πωλήσεις, τον καταμερισμό πελατών, συμφωνιών και παραγγελιών, τη συντονισμένη υποβολή προσφορών σε ορισμένους διαγωνισμούς και την ανταλλαγή ατομικών πληροφοριακών στοιχείων.
- 11 Για τον λόγο αυτό, η Επιτροπή επέβαλε στη Sachsa, με το άρθρο 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο i, της προσβαλλομένης αποφάσεως πρόστιμο 13,20 εκατομμυρίων ευρώ, διευκρινίζοντας ότι, επί του ποσού αυτού, η αναιρεσείουσα ευθυνόταν εις ολόκληρον μέχρι του ποσού των 9,90 εκατομμυρίων ευρώ.

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

- 12 Η αναιρεσείουσα άσκησε προσφυγή κατά της προσβαλλομένης αποφάσεως με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 23 Φεβρουαρίου 2006. Ζήτησε, κατ' ουσίαν, από το Γενικό Δικαστήριο να ακυρώσει την ως άνω απόφαση καθόσον την αφορούσε, να τη μεταρρυθμίσει καθόσον επέβαλε στη Sachsa πρόστιμο που υπερέβαινε το 10 % του κύκλου εργασιών της ή, επικουρικώς, να μειώσει το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε αλληλεγγύως και εις ολόκληρον στην εταιρία αυτή και στην ίδια.

- 13 Προς στήριξη της προσφυγής της, η αναιρεσείουσα επικαλέστηκε τρεις λόγους ακυρώσεως. Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως αφορούσε παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ καθόσον η Επιτροπή της καταλόγισε εσφαλμένως ευθύνη για τις πρακτικές της Sachsa από την 1η Ιανουαρίου 1994 και, κατά συνέπεια, κακώς έκρινε ότι έφερε εις ολόκληρον ευθύνη για την καταβολή μέρους του προστίμου που επιβλήθηκε στην εταιρία αυτή. Με τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως, τον οποίο προέβαλε επικουρικώς, η αναιρεσείουσα υποστήριξε ότι η Επιτροπή είχε παραβεί, αφενός, το άρθρο 81 ΕΚ ερμηνεύοντας εσφαλμένως την κατά το άρθρο αυτό έννοια της επιχειρήσεως και, αφετέρου, το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 στηριζόμενη εσφαλμένως, για τον καθορισμό του ορίου του προστίμου, στον ενοποιημένο κύκλο εργασιών του ομίλου επικεφαλής του οποίου είναι η αναιρεσείουσα. Ο τρίτος λόγος ακυρώσεως, ο οποίος προβλήθηκε έτι επικουρικότερον, αντλούνταν από παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας καθόσον η Επιτροπή επέβαλε στην αναιρεσείουσα υπερβολικό πρόστιμο.
- 14 Η αναιρεσείουσα ζήτησε, με έγγραφο της 19ης Οκτωβρίου 2010, την επανάληψη της έγγραφης διαδικασίας επειδή είχε ανακύψει νέο νομικό στοιχείο κατά τη διαδικασία, ήτοι η θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβώνας και, ειδικότερα του άρθρου 6 ΣΕΕ, που προσέδωσε ισχύ πρωτογενούς δικαίου στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 15 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η οποία διεξήχθη στις 2 Φεβρουαρίου 2011, η αναιρεσείουσα προέβαλε, πέρα από τους λόγους ακυρώσεως που εξέθεσε με το δικόγραφο της προσφυγής της, πλείονες αιτιάσεις βασισμένες στον Χάρτη και, μεταξύ άλλων, προσβολή του τεκμηρίου αθωότητας που κατοχυρώνει το άρθρο 48 του Χάρτη. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ως προς το σημείο αυτό στις σκέψεις 27, 28 και 30 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως τα εξής:
- «27 [...] [Ο]ι αιτιάσεις που αντλεί η [αναιρεσείουσα] από παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας και προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας που κατοχυρώνονται στο άρθρο 48 του Χάρτη, προστίθενται στα επιχειρήματα τα οποία αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο των λόγων ακυρώσεων που προβλήθηκαν με το δικόγραφο της προσφυγής και δεν έχουν επαρκώς στενό σύνδεσμο με τα αρχικώς αναπτυχθέντα επιχειρήματα ώστε να μπορεί να γίνει δεκτό ότι είναι αποτέλεσμα της κανονικής εξελίξεως της συζητήσεως στο πλαίσιο κατ' αντιμωλία διαδικασίας. Συνεπώς, οι αιτιάσεις αυτές πρέπει να θεωρηθούν νέες.
- 28 Πρέπει, ως εκ τούτου, να εξεταστεί αν η θέση σε ισχύ, την 1η Δεκεμβρίου 2009, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και ιδίως του άρθρου της 6, το οποίο προσδίδει στον Χάρτη νομική ισχύ ίδια με εκείνη των Συνθηκών, αποτελεί νέο στοιχείο που δικαιολογεί την προβολή νέων ισχυρισμών. Επιβάλλεται συναφώς η παρατήρηση ότι οι αρχές που επικαλείται η [αναιρεσείουσα] αποτελούσαν τμήμα της έννομης τάξεως της Ένωσης και προστατεύονταν από αυτή κατά τον χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, ως γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης [...].
- [...]
- 30 Πρέπει συνεπώς να γίνει δεκτό ότι η [αναιρεσείουσα] δεν μπορεί να επικαλεστεί τις τροποποιήσεις που επέφερε στην έννομη τάξη της Ένωσης η θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβώνας προκειμένου να προβάλει στο στάδιο της επ' ακροατηρίου συζητήσεως παράβαση του άρθρου 48 του Χάρτη. [...]»
- 16 Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε ως αβάσιμους τους λόγους ακυρώσεως που προέβαλε η αναιρεσείουσα με το δικόγραφο της προσφυγής της.
- 17 Όσον αφορά τον πρώτο λόγο ακυρώσεως περί εσφαλμένου καταλογισμού ευθύνης στην αναιρεσείουσα για τις πρακτικές που έθεσε σε εφαρμογή η Sachsa, το Γενικό Δικαστήριο κατ' αρχάς υπενθύμισε, στις σκέψεις 69 και 70 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τη νομολογία του Δικαστηρίου από την οποία προκύπτει ότι, στην περίπτωση που μητρική εταιρία κατέχει το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής της η οποία παραβίασε τους κανόνες του ανταγωνισμού, υφίσταται μαχητό τεκμήριο ότι η εν λόγω

μητρική εταιρία ασκεί πράγματι καθοριστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής της. Το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε, στη συνέχεια, στη σκέψη 72 της εν λόγω αποφάσεως, ότι δεν αμφισβητείται ότι «η [αναιρεσείουσα] κατείχε αμέσως και εμμέσως το 100 % του εταιρικού κεφαλαίου της Sachsa και, άρα, ότι είχε τη δυνατότητα να ασκεί έλεγχο επί της συμπεριφοράς της Sachsa στην αγορά». Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε στις σκέψεις 73 έως 93 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως τα επιχειρήματα που προέβαλε η αναιρεσείουσα για να αποδείξει ότι η Sachsa καθόριζε η ίδια την πορεία των δραστηριοτήτων της και, άρα, ήταν αυτόνομη. Αφού επισήμανε, στη σκέψη 74 της εν λόγω αποφάσεως, ότι «[μ]ολονότι, ομολογουμένως, από ορισμένα στοιχεία τα οποία προέβαλε η [αναιρεσείουσα] προκύπτουν ενδείξεις ότι η Sachsa διέθετε μεγάλη αυτονομία, εντούτοις είναι γεγονός ότι η [αναιρεσείουσα] όντως παρενέβη στη λειτουργία της θυγατρικής της, ότι της επέβαλλε σημαντικούς περιορισμούς ως προς τον προσανατολισμό της συμπεριφοράς της στην αγορά και ότι, συνεπώς, ασκούσε πραγματικό έλεγχο επί της θυγατρικής της».

- 18 Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε στη σκέψη 93 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως τα εξής:

«Προκύπτει συνεπώς από την εξέταση όλων των αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισαν και των επιχειρημάτων που προέβαλαν η [αναιρεσείουσα] και η Επιτροπή ότι η δεύτερη δεν υπέπεσε σε πλάνη εκτιμήσεως κρίνοντας ότι η προσφεύγουσα υπέβαλε σε τακτική παρακολούθηση τη διαχείριση της θυγατρικής της και καταλογίζοντας στην προσφεύγουσα την ευθύνη για την παράβαση που διέπραξε η θυγατρική της. Πράγματι, χωρίς να είναι αναγκαίο η Επιτροπή να στηριχθεί επί του τεκμηρίου πραγματικού ελέγχου λόγω της κατοχής από την προσφεύγουσα του 100 % του εταιρικού κεφαλαίου της Sachsa, από το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων που ήταν στη διάθεσή της, η Επιτροπή μπορούσε εν προκειμένω να συμπεράνει ότι η μητρική εταιρία ασκούσε πραγματικό έλεγχο επί της θυγατρικής της.»

- 19 Όσον αφορά τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως που προέβαλε η αναιρεσείουσα προς στήριξη της προσφυγής της, καθόσον αντλούνταν από παράβαση του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε στις σκέψεις 110 έως 113 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως τα εξής:

«110

[...] το προβλεπόμενο στο άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 ανώτατο όριο του ποσού του προστίμου πρέπει να υπολογίζεται επί τη βάση του κύκλου εργασιών της επιχειρήσεως κατά την έννοια των κανόνων του ανταγωνισμού, δηλαδή του συνολικού κύκλου εργασιών όλων των εταιριών που ανήκουν στον όμιλο στον οποίο η [αναιρεσείουσα] αποτελεί την εταιρία χαρτοφυλακίου.

111 [...] για να ληφθεί υπόψη ο ενοποιημένος κύκλος εργασιών της μητρικής εταιρίας όσον αφορά την εφαρμογή του ορίου του 10 % του κύκλου εργασιών της επίμαχης επιχειρήσεως δεν απαιτείται να αποδειχθεί ότι κάθε θυγατρική από αυτές από τις οποίες απαρτίζεται ο όμιλος δεν καθορίζει αυτοτελώς τη συμπεριφορά της στην αγορά.

112 [...] το γεγονός ότι λαμβάνεται υπόψη ο ενοποιημένος κύκλος εργασιών της μητρικής εταιρίας [...] δεν ισοδυναμεί με καταλογισμό της διαπιστωθείσας παραβάσεως στις θυγατρικές που απαρτίζουν τον όμιλο επικεφαλής του οποίου είναι η ως άνω μητρική εταιρία. Πράγματι, ο μοναδικός σκοπός του ορίου που προβλέπει η διάταξη αυτή είναι η αποφυγή της επιβολής δυσανάλογου προστίμου σε σχέση με το συνολικό μέγεθος της οικονομικής οντότητας κατά την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως, το δε συνολικό μέγεθος αυτό εκτιμάται επί τη βάση του συνολικού κύκλου εργασιών των εταιριών που απαρτίζουν τον όμιλο εταιριών [...].

113 Για τον λόγο αυτό δεν απαιτείται, προκειμένου να ληφθεί υπόψη ο συνολικός κύκλος εργασιών της μητρικής εταιρίας για τον υπολογισμό του ορίου του 10 %, να αναπτύσσουν οι θυγατρικές οι οποίες απαρτίζουν τον όμιλο δραστηριότητα στην ίδια αγορά, ούτε να υπάρχει σύνδεσμος μεταξύ της παραβάσεως και των θυγατρικών αυτών.»

- 20 Το Γενικό Δικαστήριο, αφού εξέτασε όλους τους λόγους που προέβαλε η αναιρεσείουσα προς στήριξη της προσφυγής της, απέρριψε την προσφυγή αυτή στο σύνολό της.

Αιτήματα των διαδίκων και διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

- 21 Η αναιρεσείουσα ζητεί από το Δικαστήριο:

- να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση·
- επικουρικώς, να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση καθόσον επικύρωσε την κύρωση που της επιβλήθηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση και να αναπέμψει την υπόθεση στο Γενικό Δικαστήριο ή να καθορίσει το ίδιο άμεσα το ποσό του προστίμου κατά τρόπο που να μην υπερβαίνει το 10 % του συνολικού κύκλου εργασιών της ίδιας και της Sachsa, συνεκτιμώντας προς τούτο και την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου·
- να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

- 22 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

- να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως, και
- να καταδικάσει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα.

- 23 Με έγγραφο της 11ης Σεπτεμβρίου 2012, η αναιρεσείουσα, στηριζόμενη στο άρθρο 42, παράγραφος 2, του ισχύοντος κατά τον χρόνο εκείνο Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, ζήτησε την επανάληψη της έγγραφης διαδικασίας επειδή είχε ανακύψει νέο στοιχείο, ήτοι η σοβαρά ελλειμματική οικονομική της κατάσταση.

- 24 Το Δικαστήριο ζήτησε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 24 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του άρθρου 61 του Κανονισμού Διαδικασίας, από τους διαδίκους, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και από τα κράτη μέλη να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικά, αφενός, με τα κριτήρια που καθιστούν δυνατό να εκτιμηθεί ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και, αφετέρου, με τα μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να άρουν τις συνέπειες της υπερβολικής διάρκειας της διαδικασίας αυτής.

Επί της αιτήσεως αναιρέσεως

Επί του πρώτου και του δεύτερου λόγου αναιρέσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 25 Η αναιρεσείουσα με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι έκρινε απαράδεκτες, ως οψίμως προβληθείσες, τις αιτιάσεις σχετικά με προσβολή του τεκμηρίου αθωότητας και των δικαιωμάτων άμυνας τις οποίες ανέπτυξε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση στηριζόμενη στον Χάρτη. Προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι έκρινε, αφενός, ότι οι αιτιάσεις αυτές δεν είχαν αρκούντως στενό σύνδεσμο με τα αρχικώς αναπτυχθέντα επιχειρήματα στο εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο και, αφετέρου, ότι η θέση σε ισχύ της Συνθήκης ΕΕ δεν αποτελούσε νέο στοιχείο το οποίο να δικαιολογεί την προβολή τέτοιων αιτιάσεων μετά από την κατάθεση του δικογράφου της προσφυγής.

- 26 Η αναιρεσείουσα με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι έκρινε ότι, για τον λόγο και μόνο ότι κατείχε το σύνολο του κεφαλαίου της θυγατρικής της, δηλαδή της Sachsa, μπορούσε να της καταλογιστεί η ευθύνη για την αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορά της εταιρίας αυτής. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Γενικό Δικαστήριο προσέβαλε το τεκμήριο αθωότητας που κατοχυρώνει το άρθρο 48 του Χάρτη και παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως των αποφάσεών του.
- 27 Κατά την Επιτροπή, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως είναι προδήλως αβάσιμος.
- 28 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως είναι αβάσιμος εφόσον δεν προβλήθηκε πρωτοδίκως. Κατά την Επιτροπή, ο λόγος αυτός αναιρέσεως είναι επίσης αλυσιτελής καθόσον, προκειμένου να κρίνει την αναιρεσείουσα αλληλεγγύως και εις ολόκληρον υπεύθυνη για την παράβαση που διέπραξε η Sachsa, η ίδια δεν στηρίχθηκε μόνο στο τεκμήριο ασκήσεως καθοριστικής επιρροής λόγω της κατοχής του 100 % του κεφαλαίου της εταιρίας αυτής. Σε κάθε περίπτωση, ο λόγος αυτός είναι αβάσιμος.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 29 Ο πρώτος και ο δεύτερος λόγος με τους οποίους τίθενται ζητήματα που αφορούν τον σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας και των δικαιωμάτων άμυνας πρέπει να εξεταστούν από κοινού.
- 30 Όσον αφορά τον πρώτο λόγο που προέβαλε η αναιρεσείουσα προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως και καθόσον αυτή προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι έκρινε ότι οι αιτιάσεις που η ίδια ανέπτυξε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση στηριζόμενη στον Χάρτη δεν αποτελούσαν ανάπτυξη των λόγων ακυρώσεως που είχε αρχικώς εκθέσει με το δικόγραφο της προσφυγής, αρκεί η επισήμανση ότι η αναιρεσείουσα αναγνωρίζει ρητώς, με την αίτηση αναιρέσεως, ότι δεν είχε κάνει καμία ρητή μνεία του Χάρτη στο δικόγραφο της προσφυγής της, αλλά ότι είχε απλώς επισημάνει, στο στάδιο εκείνο της έγγραφης διαδικασίας, την πρακτική αδυναμία αποδείξεως αρνητικού γεγονότος, όπως ότι δεν έχουν δοθεί οδηγίες από μητρική εταιρία στη θυγατρική της. Η αναιρεσείουσα αναγνωρίζει επίσης ότι μνημόνευσε τον Χάρτη μόνο σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας, ήτοι στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως, υπό τη μορφή αναφοράς στην αρχή της νομιμότητας αξιοποιώνων πράξεων και ποινών, την οποία προβλέπει το άρθρο 49 του Χάρτη.
- 31 Υπό τις συνθήκες αυτές, η αναιρεσείουσα δεν μπορεί βασίμως να αμφισβητήσει την εκτίμηση στην οποία προέβη το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 27 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι αιτιάσεις που αυτή διατύπωσε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, αναφορικά με την παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας και την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας, που κατοχυρώνει το άρθρο 48 του Χάρτη, δεν είχαν αρκούντως στενό σύνδεσμο με τα αρχικώς αναπτυχθέντα με το εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο επιχειρήματα ώστε να μπορεί να γίνει δεκτό ότι είναι αποτέλεσμα της κανονικής εξελίξεως της συζητήσεως στο πλαίσιο μιας κατ' αντιμωλία διαδικασίας. Κατά συνέπεια, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι τα επιχειρήματα αυτά ήταν νέα.
- 32 Όσον αφορά το ζήτημα αν θα έπρεπε να γίνει δεκτό, όπως υποστηρίζει η αναιρεσείουσα, ότι η θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβώνας αποτελεί στοιχείο που ανέκυψε κατά τη διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και το οποίο, ως εκ τούτου, δικαιολογούσε, κατά το άρθρο 48, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, την προβολή νέων ισχυρισμών, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η θέση σε ισχύ της ως άνω Συνθήκης, με την οποία ενσωματώθηκε ο Χάρτης στο πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, αποτελεί νέο στοιχείο κατά την έννοια του άρθρου 42, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού του Διαδικασίας. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει τονίσει ότι, ακόμα και πριν από τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης αυτής, είχε ήδη κρίνει επανειλημμένα ότι το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη το οποίο απορρέει, ιδίως, από το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις

4 Νοεμβρίου 1950, αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα το οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση διασφαλίζει ως γενική αρχή βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2, ΕΕ (βλ., ιδίως, απόφαση της 3ης Μαΐου 2012, C-289/11 P, Legris Industries κατά Επιτροπής, σκέψη 36).

- 33 Η ερμηνεία αυτή την οποία έχει δεχθεί το Δικαστήριο για την εφαρμογή του Κανονισμού του Διαδικασίας ισχύει *mutatis mutandis* και για την εφαρμογή των αντίστοιχων διατάξεων του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.
- 34 Υπό τις συνθήκες αυτές, ο πρώτος λόγος που προέβαλε η αναιρεσείουσα προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.
- 35 Όσον αφορά τον δεύτερο λόγο που προβάλλει η αναιρεσείουσα προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως και καθόσον αυτή προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι προσέβαλε το τεκμήριο αθωότητας που κατοχυρώνει το άρθρο 48 του Χάρτη κρίνοντας ότι η ευθύνη για την παράβαση που διέπραξε η θυγατρική της, δηλαδή η Sascha, μπορούσε να της καταλογιστεί επειδή κατείχε το σύνολο του κεφαλαίου της εταιρίας αυτής, πρέπει να επισημανθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, αν παρεχόταν δυνατότητα σε έναν εκ των διαδίκων να προβάλει για πρώτη φορά ενώπιον του Δικαστηρίου ισχυρισμό τον οποίο θα μπορούσε να έχει προβάλει αλλά δεν τον προέβαλε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, τότε ο διάδικος αυτός θα είχε τη δυνατότητα να υποβάλει στην κρίση του Δικαστηρίου διαφορά με ευρύτερο περιεχόμενο από τη διαφορά που εκδίκασε το Γενικό Δικαστήριο. Εντούτοις, η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως περιορίζεται κατ' αρχήν στον έλεγχο της εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου εκτιμήσεως των ισχυρισμών που συζητήθηκαν ενώπιόν του.
- 36 Πρέπει συνεπώς να απορριφθεί ως απαράδεκτος ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως που προέβαλε η αναιρεσείουσα, καθόσον αντλείται από παράβαση του άρθρου 48 του Χάρτη.
- 37 Καθόσον η αναιρεσείουσα υποστηρίζει, στο πλαίσιο του ίδιου λόγου αναιρέσεως, ότι το Γενικό Δικαστήριο παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει επειδή δεν απάντησε στα επιχειρήματα που αυτή προέβαλε για να αποδείξει ότι το τεκμήριο πραγματικής ασκήσεως καθοριστικής επιρροής έχει στην πράξη λειτουργία αμάχητου τεκμηρίου, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η υποχρέωση αιτιολογήσεως των αποφάσεων την οποία υπέχει το Γενικό Δικαστήριο δυνάμει των άρθρων 36 και 53, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου δεν συνεπάγεται ότι οφείλει να παραθέσει αιτιολογία που να ακολουθεί σε όλη τους την έκταση και ένα προς ένα όλα τα επιχειρήματα που διατύπωσαν οι διάδικοι. Η αιτιολογία μπορεί, ως εκ τούτου, να συνάγεται εμμέσως, υπό την προϋπόθεση ότι παρέχει στους μεν ενδιαφερόμενους τη δυνατότητα να γνωρίσουν τους λόγους στους οποίους στηρίζεται η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, στο δε Δικαστήριο επαρκή στοιχεία για να ασκήσει τον αναιρετικό του έλεγχο.
- 38 Συναφώς, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο, πρώτον, υπενθύμισε στις σκέψεις 69 και 70 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία επιβεβαιώθηκε μετά από τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβώνας (βλ., ιδίως, απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, C-501/11 P, Schindler Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 107 έως 111), από την οποία προκύπτει ότι, στην περίπτωση που μητρική εταιρία κατέχει το 100 % του κεφαλαίου θυγατρικής της η οποία παραβίασε τους κανόνες του ανταγωνισμού, υφίσταται μαχητό τεκμήριο ότι η εν λόγω μητρική εταιρία ασκεί πράγματι καθοριστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής της. Κατά τη νομολογία αυτή, η Επιτροπή μπορεί ελεύθερα, στη συνέχεια, να κρίνει ότι η μητρική εταιρία ενέχεται εις ολόκληρον για την καταβολή του επιβληθέντος στη θυγατρική προστίμου, εκτός αν η μητρική εταιρία, στην οποία απόκειται να ανατρέψει αυτό το τεκμήριο, προσκομίσει στοιχεία που αποδεικνύουν επαρκώς ότι η θυγατρική της ενεργεί αυτοτελώς στην αγορά (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, C-628/10 P και C-14/11 P, Alliance One International και Standard Commercial Tobacco κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Alliance One International κ.λπ., σκέψη 47).

- 39 Δεύτερον, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε στις σκέψεις 73 έως 93 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως τα επιχειρήματα που προέβαλε η αναιρεσείουσα για να αποδείξει ότι δεν παρενέβαινε στη λειτουργία της Sachsa. Το Γενικό Δικαστήριο, μολονότι δέχθηκε, στη σκέψη 74, ότι από ορισμένα από τα επιχειρήματα αυτά προέκυπταν ενδείξεις ότι η Sachsa διέθετε μεγάλη αυτονομία, συμπέρανε, εντούτοις, στη σκέψη 93, κατόπιν λεπτομερούς εξετάσεως των αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισαν οι διάδικοι, ότι η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη εκτιμήσεως κρίνοντας ότι η αναιρεσείουσα υπέβαλε σε τακτική παρακολούθηση τη διαχείριση της θυγατρικής της και καταλογίζοντας στην αναιρεσείουσα ευθύνη για την παράβαση που διέπραξε η θυγατρική της.
- 40 Αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η αναιρεσείουσα, η προσέγγιση που ακολούθησε το Γενικό Δικαστήριο στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δεν αποδεικνύει ότι το τεκμήριο καθοριστικής επιρροής που ασκεί η μητρική εταιρία επί της θυγατρικής της η οποία της ανήκει εξ ολοκλήρου ή σχεδόν εξ ολοκλήρου είναι, στην πραγματικότητα, αμάχητο.
- 41 Πράγματι, όπως έχει ήδη κρίνει το Δικαστήριο, το γεγονός και μόνο ότι μία οντότητα δεν προσκόμισε σε δεδομένη περίπτωση αποδεικτικά στοιχεία δυνάμενα να ανατρέψουν το τεκμήριο της πραγματικής ασκήσεως καθοριστικής επιρροής δεν σημαίνει ότι το εν λόγω τεκμήριο δεν μπορεί να ανατραπεί σε καμία περίπτωση (απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, C-521/09 P, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, Συλλογή 2011, σ. I-8947, σκέψη 66).
- 42 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να απορριφθεί η επιχειρηματολογία της αναιρεσείουσας, καθόσον με αυτή υποστηρίζει ότι η εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου εκτίμηση των επιχειρημάτων που προέβαλε αποδεικνύει, λόγω του —αρνητικού όσον αφορά την ίδια— συμπεράσματός του και μόνο, ότι υφίσταται αμάχητο τεκμήριο (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προπαρατεθείσα απόφαση Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, σκέψη 67).
- 43 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί εν μέρει ως απαράδεκτος και εν μέρει ως αβάσιμος.

Επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 44 Η αναιρεσείουσα με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι ερμήνευσε εσφαλμένως την έννοια της επιχειρήσεως κρίνοντας ότι ορθώς η Επιτροπή έλαβε υπόψη, για τον υπολογισμό του προβλεπόμενου στο άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 ανώτατου ορίου του ποσού του προστίμου, τον συνολικό κύκλο εργασιών των εταιριών που ανήκουν στον όμιλο του οποίου η ίδια είναι η μητρική εταιρία. Κατά την αναιρεσείουσα, ο συνολικός κύκλος εργασιών της θα μπορούσε να αποτελέσει όριο για τον υπολογισμό του προστίμου που επιβάλλεται κατόπιν αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού πρακτικής μιας από τις θυγατρικές της, μόνο εάν το σύνολο του ομίλου αποτελούσε μία και ενιαία επιχείρηση. Ούτε στην προσβαλλόμενη απόφαση ούτε στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση επιχειρείται όμως καθ' οιονδήποτε τρόπο να αποδειχθεί η ύπαρξη τέτοιας ενιαίας οντότητας.
- 45 Πέρα από την έλλειψη αυτή αιτιολογίας, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε, κατά την αναιρεσείουσα, σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας στη σκέψη 108 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι το συνολικό μέγεθος ορισμένης οικονομικής οντότητας πρέπει να εκτιμάται βάσει του «συνολικού κύκλου εργασιών όλων των εταιριών που απαρτίζουν τον όμιλο επικεφαλής του οποίου τίθεται η μητρική εταιρία, διότι μόνον ο συνολικός κύκλος εργασιών των εταιριών που απαρτίζουν τον όμιλο μπορεί να αποτελέσει ένδειξη περί του μεγέθους και της οικονομικής ισχύος της εν λόγω επιχειρήσεως». Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε σύγχυση ως προς τις έννοιες του ομίλου και της επιχειρήσεως.

- 46 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο λόγος αυτός αναιρέσεως είναι αβάσιμος. Κατά πάγια νομολογία ο συνολικός κύκλος εργασιών ορισμένης επιχειρήσεως αποτελεί ένδειξη για την οικονομική της σημασία και την επιρροή της στην αγορά. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή εκτιμά ότι, προκειμένου να καθορίσει το ανώτατο όριο του προστίμου, μπορούσε να στηριχθεί στον συνολικό κύκλο εργασιών του ομίλου επικεφαλής του οποίου ήταν η αναιρεσείουσα, όπως αυτός προκύπτει βάσει των κανόνων λογιστικής ενοποιήσεως που ισχύουν στο δίκαιο της Ένωσης.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 47 Το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 ορίζει ότι η Επιτροπή δύναται να επιβάλει πρόστιμα σε επιχειρήσεις που παραβαίνουν τις διατάξεις του άρθρου 81 ΕΚ υπό τον όρο, για καθεμία από τις επιχειρήσεις που συμμετείχε στην παράβαση, το πρόστιμο να μην υπερβαίνει το 10 % του συνολικού κύκλου εργασιών κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος.
- 48 Το ανώτατο όριο αυτό αποβλέπει στο να αποφευχθεί η επιβολή προστίμων για τα οποία μπορεί να προβλεφθεί ότι οι επιχειρήσεις, ενόψει του μεγέθους τους, όπως αυτό καθορίζεται, έστω κατά προσέγγιση και ατελώς, από τον συνολικό κύκλο εργασιών τους, δεν θα είναι σε θέση να τα καταβάλουν. Πρόκειται συνεπώς για όριο το οποίο εφαρμόζεται ομοιόμορφα σε όλες τις επιχειρήσεις και καθορίζεται με βάση το μέγεθος εκάστης αυτών και το οποίο σκοπό έχει να αποφευχθούν πρόστιμα υπερβολικού και δυσανάλογου ύψους (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2005, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-5425, σκέψεις 280 και 281).
- 49 Ο σκοπός αυτός πρέπει να συνδυαστεί εντούτοις με την ανάγκη διασφάλισης επαρκούς αποτρεπτικού αποτελέσματος του προστίμου, η οποία δικαιολογεί τη συνεκτίμηση του μεγέθους και της οικονομικής ισχύος της οικείας επιχειρήσεως, δηλαδή των συνολικών πόρων του αυτουργού της παραβάσεως (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 17ης Ιουνίου 2010, C-413/08 P, Lafarge κατά Επιτροπής, Συλλογή 2010, σ. I-5361, σκέψη 102 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 50 Πράγματι, επειδή ακριβώς επιδιώκεται να έχει το πρόστιμο αισθητό αντίκτυπο επί της οικείας επιχειρήσεως προκειμένου να διασφαλισθεί ότι το πρόστιμο θα έχει επαρκές αποτρεπτικό αποτέλεσμα λαμβάνονται υπόψη το μέγεθος και οι συνολικοί πόροι αυτής, δεδομένου ότι η κύρωση δεν πρέπει να είναι αμελητέα, υπό το πρίσμα, ιδίως, της οικονομικής δυνατότητας της επιχειρήσεως αυτής (προπαρατεθείσα απόφαση Lafarge κατά Επιτροπής, σκέψη 104).
- 51 Υπό τις συνθήκες αυτές, όταν πρόκειται για την εκτίμηση των οικονομικών πόρων επιχειρήσεως στην οποία καταλογίζεται παραβίαση των κανόνων ανταγωνισμού του δικαίου της Ένωσης, δικαιολογείται η συνεκτίμηση του κύκλου εργασιών του συνόλου των εταιριών ως προς τις οποίες η οικεία επιχείρηση έχει τη δυνατότητα ασκήσεως καθοριστικής επιρροής.
- 52 Ειδικότερα, στην περίπτωση που η επιχείρηση στην οποία καταλογίζεται η παράβαση είναι επικεφαλής ομίλου εταιριών ο οποίος αποτελεί οικονομική ενότητα, ο κύκλος εργασιών που πρέπει να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του προβλεπόμενου στο άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 ανωτάτου ορίου του ποσού του προστίμου είναι ο κύκλος εργασιών ολόκληρου του ομίλου αυτού.
- 53 Πράγματι, ο κύκλος εργασιών αποτελεί την καλύτερη ένδειξη της δυνατότητας της οικείας επιχειρήσεως να συγκεντρώσει τα απαιτούμενα κεφάλαια για την καταβολή του προστίμου.
- 54 Συναφώς, όπως υποστήριξε η Επιτροπή, οι κανόνες λογιστικής ενοποιήσεως που ισχύουν στο δίκαιο της Ένωσης έχουν ως σκοπό να δίνεται πραγματική εικόνα του ενεργητικού και του παθητικού, της οικονομικής θέσεως, καθώς και των αποτελεσμάτων του συνόλου των εταιριών που αποτελούν μέρος ομίλου. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχεία α' έως γ', της οδηγίας 83/349 επιβάλλει έτσι υποχρέωση καταρτίσεως ενοποιημένων λογαριασμών σε κάθε μητρική επιχείρηση η οποία, μεταξύ άλλων, έχει την

πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου θυγατρικής επιχειρήσεως ή έχει το δικαίωμα να διορίζει ή να ανακαλεί τα μέλη του διαχειριστικού ή εποπτικού οργάνου τέτοιας επιχειρήσεως ή, ακόμη, έχει το δικαίωμα να ασκεί «κυριαρχική επιρροή» επί τέτοιας επιχειρήσεως.

- 55 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή, στην περίπτωση που έχει αποδείξει επαρκώς κατά νόμον ότι η ευθύνη για ορισμένη παράβαση πρέπει να καταλογισθεί σε εταιρία που είναι επικεφαλής ομίλου, δύναται, προκειμένου να αξιολογήσει την οικονομική δυνατότητα της εταιρίας αυτής, να λάβει υπόψη της τους ενοποιημένους λογαριασμούς της καθόσον αυτοί μπορούν να θεωρηθούν κρίσιμο στοιχείο για την εκτίμηση αυτή.
- 56 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, στις σκέψεις 108 και 110 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το ανώτατο όριο του ποσού του προστίμου που επιβλήθηκε στην αναιρεσείουσα είχε ορθώς υπολογιστεί επί τη βάση του συνολικού κύκλου εργασιών όλων των εταιριών οι οποίες ανήκαν στον όμιλο του οποίου μητρική εταιρία ήταν ίδια.
- 57 Αντιθέτως προς την άποψη της αναιρεσείουσας, δεν μπορεί να απαιτηθεί από την Επιτροπή, κατόπιν της εκ μέρους της αποδείξεως ότι η μητρική εταιρία πρέπει να θεωρηθεί υπεύθυνη για την παράβαση που διέπραξε η θυγατρική της, να αποδείξει ότι κάθε θυγατρική από τις ανήκουσες στον όμιλο δεν καθορίζει αυτοτελώς τη συμπεριφορά της στην αγορά. Όπως έκρινε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 112 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ο καταλογισμός στη μητρική εταιρία της ευθύνης παραβάσεως που διέπραξε θυγατρική και η απαγόρευση επιβολής προστίμου που να υπερβαίνει το 10 % του κύκλου εργασιών της οικείας επιχείρησης διακρίνονται μεταξύ τους και υπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς. Εάν συντρέχει λόγος, απόκειται στην εταιρία που εκτιμά ότι ο ενοποιημένος κύκλος εργασιών δεν αντικατοπτρίζει την οικονομική πραγματικότητα να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία να προκύπτει η έλλειψη εξουσίας ελέγχου της μητρικής εταιρίας.
- 58 Ως εκ τούτου, ο τρίτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος καθόσον αντλείται τόσο από πλάνη περί το δίκαιο στην οποία υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο όσο και από παράβαση εκ μέρους του της υποχρέωσεως αιτιολογήσεως την οποία υπέχει.

Επί του τετάρτου λόγου αναιρέσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 59 Με τον λόγο αυτό αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι, εν προκειμένω, έχει προσβληθεί το θεμελιώδες της δικαίωμα να εκδικασθεί η υπόθεσή της εντός ευλόγου προθεσμίας, όπως το κατοχυρώνει το άρθρο 47 του Χάρτη.
- 60 Η αναιρεσείουσα υπενθυμίζει ότι η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου άρχισε στις 23 Φεβρουαρίου 2006 και περατώθηκε στις 16 Νοεμβρίου 2011. Επισημαίνει ότι μεταξύ του πέρατος της έγγραφης διαδικασίας και της πρώτης πληροφορίας που έλαβε σχετικά με την πρόοδο της υποθέσεως μεσολάβησε μακρά περίοδος αδράνειας του Γενικού Δικαστηρίου.
- 61 Κατά την αναιρεσείουσα, η κατά την εν λόγω περίοδο παντελής έλλειψη εξετάσεως της υποθέσεως εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί ούτε από την περιπλοκότητα και την έκταση της δικογραφίας ούτε από τον, εν προκειμένω, αριθμό των επιχειρήσεων ή των γλωσσών διαδικασίας.

- 62 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι, κατά τον χρόνο της καταθέσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της προσφυγής της κατά της προσβαλλομένης αποφάσεως, επέλεξε να μην καταβάλει αμέσως το επιβληθέν πρόστιμο και, ως αντιστάθμισμα, έπρεπε να αποδεχθεί την καταβολή τόκων επί του ποσού του προστίμου καθώς και να λάβει τραπεζική εγγύηση. Αποτέλεσμα της υπερβολικής διάρκειας της διαδικασίας ήταν η αύξηση των σχετικών με τις ενέργειες αυτές εξόδων.
- 63 Ως εκ τούτου, η αναιρεσείουσα ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, καθόσον επέβαλε στη Sachsa πρόστιμο για το οποίο ευθύνεται η ίδια εις ολόκληρον, ή, επικουρικός, να μειώσει το ποσό του προστίμου αυτού συνεκτιμώντας το οικονομικό βάρος στο οποίο υποβλήθηκε λόγω της προσβολής του δικαιώματός της στην εύλογη διάρκεια της δίκης.
- 64 Η Επιτροπή υποστηρίζει, κατ' αρχάς, ότι ο λόγος αυτός αναίρέσεως είναι απαράδεκτος, επειδή δεν προβλήθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.
- 65 Η Επιτροπή υποστηρίζει, ως προς την ουσία, ότι το πρόσφορο μέσο επανορθώσεως στην περίπτωση υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας της δίκης επί ένδικης προσφυγής κατά αποφάσεως με την οποία επιβάλλεται σε επιχείρηση πρόστιμο για παραβίαση των κανόνων του ανταγωνισμού δεν είναι η μείωση του επιβληθέντος προστίμου αλλά η αγωγή αποζημιώσεως. Επικουρικός, κατά την Επιτροπή, στην περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι παραβιάστηκε η αρχή της εύλογης διάρκειας και ότι προς επανόρθωση της παραβιάσεως αυτής επιβάλλεται μείωση του προστίμου, η μείωση αυτή πρέπει να είναι συμβολική.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

– Επί του παραδεκτού

- 66 Το Δικαστήριο, όπως προκύπτει από το άρθρο 58, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του και από τη νομολογία του, είναι αρμόδιο να ελέγχει αν το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε διαδικαστικές πλημμέλειες οι οποίες θίγουν τα συμφέροντα του αναιρεσείοντος (βλ., ιδίως, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, C-385/07 P, *Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland* κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-6155, σκέψη 176).
- 67 Όσον αφορά την πλημμέλεια που προβάλλεται στο πλαίσιο του υπό κρίση λόγου αναίρέσεως, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη ορίζει ότι «[κ]άθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικασθεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως». Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο επανειλημμένα, το άρθρο αυτό αφορά την αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας (βλ., ιδίως, προπαρατεθείσα απόφαση *Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland* κατά Επιτροπής, σκέψη 179 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 68 Ως εκ τούτου, το δικαίωμα αυτό, του οποίου η ισχύς ως γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης είχε επιβεβαιωθεί πριν από τη θέση σε ισχύ του Χάρτη, εφαρμόζεται στο πλαίσιο ένδικης προσφυγής κατά αποφάσεως της Επιτροπής (βλ., ιδίως, προπαρατεθείσα απόφαση *Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland* κατά Επιτροπής, σκέψη 178 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 69 Η αναιρεσείουσα, μολονότι επικρίνει κυρίως την περίοδο αδράνειας της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η οποία μεσολάβησε μεταξύ του πέρατος της έγγραφης διαδικασίας και της ενάρξεως της προφορικής διαδικασίας, δεν προέβαλε εντούτοις την προσβολή του δικαιώματος αυτού κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του ως άνω δικαιοδοτικού οργάνου.
- 70 Αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Επιτροπή, η παράλειψη αυτή δεν συνεπάγεται το απαράδεκτο του τέταρτου λόγου αναίρέσεως, επειδή προβάλλεται για πρώτη φορά στο πλαίσιο της αιτήσεως αναίρέσεως. Πράγματι, μολονότι οι διάδικοι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα, εφόσον εκτιμούν ότι

στοιχειοθετείται παραβίαση των εφαρμοστέων κανόνων, να προβάλουν διαδικαστική πλημμέλεια, εντούτοις δεν μπορεί να υποχρεώνονται να το πράξουν σε στάδιο κατά το οποίο τα πλήρη αποτελέσματα της παραβιάσεως αυτής δεν είναι ακόμη γνωστά. Όσον αφορά, ειδικότερα, την υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης, ο διάδικος που εκτιμά ότι η υπέρβαση αυτή θίγει τα συμφέροντά του δεν υποχρεούται να προβάλει αμέσως τη βλάβη αυτή. Μπορεί, ενδεχομένως, να αναμείνει το πέρας της διαδικασίας προκειμένου να γνωρίσει τη συνολική διάρκειά της και να έχει, άρα, στη διάθεσή του όλα τα αναγκαία στοιχεία προκειμένου να προσδιορίσει τη βλάβη που εκτιμά ότι έχει υποστεί.

- 71 Συνεπώς, ο τέταρτος λόγος που προέβαλε η αναιρεσείουσα προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως είναι παραδεκτός.

– Επί της ουσίας

- 72 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης, ως διαδικαστική πλημμέλεια που αποτελεί προσβολή θεμελιώδους δικαιώματος, πρέπει να συνεπάγεται για τον ενδιαφερόμενο τη δυνατότητα ασκήσεως αποτελεσματικού μέσου ένδικης προστασίας το οποίο να του παρέχει κατάλληλη επανόρθωση (βλ., ΕΔΔΑ, απόφαση Kudla κατά Πολωνίας της 26ης Οκτωβρίου 2000, *Recueil des arrêts et décisions* 2000 XI, § 156 και 157).
- 73 Καθόσον η αναιρεσείουσα ζητεί την αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και, επικουρικώς, την αναίρεση της αποφάσεως αυτής καθόσον επικύρωσε το πρόστιμο που της επιβλήθηκε ή τη μείωση του ποσού του προστίμου αυτού, πρέπει να επισημανθεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης οδηγεί στην αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως μόνον όταν υφίστανται ενδείξεις ότι η υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου επηρέασε την επίλυση της διαφοράς (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προπαρατεθείσα απόφαση *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland* κατά Επιτροπής, σκέψεις 190 και 196 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 74 Η νομολογία αυτή στηρίζεται ιδίως στην εκτίμηση ότι, ελλείψει επιρροής της υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας της δίκης στην επίλυση της διαφοράς, η αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως δεν θα επανόρθωνε την παραβίαση εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου της αρχής της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας (προπαρατεθείσα απόφαση *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland* κατά Επιτροπής, σκέψη 193).
- 75 Εν προκειμένω, η αναιρεσείουσα δεν παρέσχε στο Δικαστήριο καμία ένδειξη από την οποία να διαφαίνεται ότι η υπέρβαση εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου της εύλογης διάρκειας της δίκης επηρέασε την επίλυση της διαφοράς της οποίας αυτό είχε επιληφθεί.
- 76 Κατά συνέπεια, αντιθέτως προς όσα ζητεί η αναιρεσείουσα, ο τέταρτος λόγος δεν μπορεί να καταλήξει, αυτός καθ' εαυτόν, στην αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.
- 77 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει όμως ότι η υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου είχε για αυτήν επαχθείς οικονομικές συνέπειες και ζητεί για αυτόν τον λόγο να ακυρωθεί κατ' αναίρεση το πρόστιμο για το οποίο ευθύνεται αλληλεγγύως και εις ολόκληρον.
- 78 Συναφώς, λαμβάνοντας υπόψη ότι πρέπει να γίνονται σεβαστοί οι κανόνες ανταγωνισμού του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί ότι ο αναιρεσείων, αποκλειστικά και μόνο για τον λόγο της υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας της δίκης, μπορεί να θέτει υπό αμφισβήτηση το βάσιμο ή το ποσό προστίμου ενώ όλοι οι λόγοι αναιρέσεως κατά των διαπιστώσεων στις οποίες προέβη το

Γενικό Δικαστήριο ως προς το ποσό του προστίμου και τη συμπεριφορά για την οποία αυτό αποτελεί την κύρωση απορρίφθηκαν (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προπαρατεθείσα απόφαση *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland* κατά Επιτροπής, σκέψη 194).

- 79 Κατά συνέπεια, η υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης στο πλαίσιο της εξετάσεως ένδικης προσφυγής κατά αποφάσεως της Επιτροπής με την οποία επιβάλλεται σε επιχείρηση πρόστιμο για παραβίαση των κανόνων ανταγωνισμού του δικαίου της Ένωσης δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να ακυρωθεί κατ' αναίρεση, εν όλω ή εν μέρει, το επιβληθέν με την ως άνω απόφαση πρόστιμο.
- 80 Καθόσον η αναιρεσείουσα ζητεί, επικουρικώς, μείωση του ποσού του προστίμου το οποίο της επιβλήθηκε αλληλεγγύως και εις ολόκληρον προς αποκατάσταση της οικονομικής ζημίας που υποστηρίζει ότι υπέστη λόγω της υπερβολικής διάρκειας της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο, αρχικώς, κρίνοντας επί παρόμοιας περιπτώσεως είχε δεχθεί τέτοιο αίτημα για λόγους οικονομίας της διαδικασίας και προκειμένου να εξασφαλιστεί άμεση και αποτελεσματική θεραπεία μιας τέτοιας διαδικαστικής πλημμέλειας και, συνεπώς, είχε προβεί σε μείωση του ποσού του προστίμου (απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1998, C-185/95 P, *Baustahlgewebe* κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-8417, σκέψη 48).
- 81 Το Δικαστήριο, στη συνέχεια, στο πλαίσιο υποθέσεως που αφορούσε απόφαση της Επιτροπής με την οποία διαπιστώθηκε μεν η ύπαρξη καταχρήσεως δεσποζουσας θέσεως αλλά δεν επιβλήθηκε πρόστιμο, έκρινε ότι η υπέρβαση εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου της εύλογης διάρκειας της δίκης γεννά αξίωση αποζημιώσεως (προπαρατεθείσα απόφαση *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland* κατά Επιτροπής, σκέψη 195).
- 82 Ομολογουμένως, η υπό κρίση υπόθεση αφορά κατάσταση παρόμοια με εκείνη της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση *Baustahlgewebe* κατά Επιτροπής. Εντούτοις, η αγωγή αποζημιώσεως κατά της Ένωσης βάσει των άρθρων 268 ΣΛΕΕ και 340, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ αποτελεί, καθόσον μπορεί να καλύψει όλες τις περιπτώσεις υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας ορισμένης διαδικασίας, αποτελεσματικό και γενικής εφαρμογής μέσο επανορθώσεως που παρέχει τη δυνατότητα να προβληθεί η παράβαση αυτή και να συναχθούν οι εντεύθεν συνέπειες.
- 83 Επιβάλλεται, επομένως, το Δικαστήριο να κρίνει ότι η εκ μέρους δικαιοδοτικού οργάνου της Ένωσης παράβαση της υποχρεώσεώς του, που απορρέει από το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη, να εκδικάζει τις υποθέσεις που άγονται ενώπιόν του εντός ευλόγου προθεσμίας πρέπει να έχει ως συνέπεια την παροχή δυνατότητας ασκήσεως αγωγής αποζημιώσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, δεδομένου ότι τέτοια αγωγή αποτελεί αποτελεσματικό μέσο επανορθώσεως.
- 84 Κατά συνέπεια, αίτημα με το οποίο διώκεται η αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε λόγω της υπερβάσεως, εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου, της εύλογης διάρκειας της δίκης δεν μπορεί να προβληθεί απευθείας κατ' αναίρεση ενώπιον του Δικαστηρίου αλλά πρέπει να αχθεί ενώπιον του ίδιου του Γενικού Δικαστηρίου.
- 85 Όσον αφορά τα κριτήρια βάσει των οποίων μπορεί να εκτιμηθεί αν το Γενικό Δικαστήριο τήρησε την αρχή της εύλογης διάρκειας, πρέπει να υπομνησθεί ότι η εύλογη διάρκεια της δίκης πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα τις ιδιαίτερες περιστάσεις κάθε υποθέσεως, όπως είναι η περιπλοκότητα της διαφοράς και η συμπεριφορά των διαδίκων (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland* κατά Επιτροπής, σκέψη 181 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 86 Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει συναφώς ότι ο κατάλογος των κρίσιμων προς τούτο κριτηρίων δεν είναι εξαντλητικός και ότι η εκτίμηση του εύλογου χαρακτήρα της εν λόγω διάρκειας δεν απαιτεί συστηματική εξέταση των περιστάσεων της υποθέσεως υπό το πρίσμα καθενός κριτηρίου χωριστά όταν η διάρκεια της δίκης παρίσταται δικαιολογημένη υπό το πρίσμα ενός και μόνον κριτηρίου. Έτσι, μπορεί να γίνει δεκτό ότι η περιπλοκότητα της υποθέσεως ή η κακόβουλη συμπεριφορά του

προσφεύγοντος δικαιολογεί διάρκεια θεωρούμενη εκ πρώτης όψεως υπερβολικά μακρά (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland* κατά Επιτροπής, σκέψη 182 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 87 Κατά την εξέταση των κριτηρίων αυτών, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι, σε περίπτωση ένδικης διαφοράς σχετικά με την ύπαρξη παραβιάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού, η θεμελιώδης επιταγή της ασφάλειας δικαίου της οποίας πρέπει να απολαύουν οι επιχειρηματίες και ο σκοπός διασφάλισης της μη νοθεύσεως του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όχι μόνο για τον ίδιο τον προσφεύγοντα και τους ανταγωνιστές του, αλλά και για τους τρίτους, λόγω του μεγάλου αριθμού των ενδιαφερόμενων προσώπων και των διακυβευομένων χρηματικών συμφερόντων (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland* κατά Επιτροπής, σκέψη 186 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 88 Στο Γενικό Δικαστήριο εναπόκειται επίσης να εκτιμήσει, εξετάζοντας τα αποδεικτικά στοιχεία που θα προσκομιστούν προς τον σκοπό αυτό, τόσο το υποστατό της προβαλλόμενης ζημίας όσο και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της ζημίας και της υπερβολικής διάρκειας της επίμαχης ένδικης διαδικασίας.
- 89 Πρέπει να τονιστεί συναφώς ότι, στην περίπτωση αγωγής αποζημιώσεως λόγω παραβάσεως, εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου, του άρθρου 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη επειδή δεν τήρησε τις επιταγές σχετικά με την εύλογη διάρκεια της δίκης, στο δικαιοδοτικό αυτό όργανο εναπόκειται, σύμφωνα με το άρθρο 340, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, να λάβει υπόψη τις γενικές αρχές του δικαίου που εφαρμόζονται στις έννομες τάξεις των κρατών μελών για την εκδίκαση αγωγών λόγω παρόμοιων παραβάσεων. Στο πλαίσιο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο πρέπει ιδίως να ερευνήσει αν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί, πέρα από την ύπαρξη περιουσιακής ζημίας, μη περιουσιακή βλάβη την οποία έχει ενδεχομένως υποστεί ο διάδικος τον οποίον θίγει η υπέρβαση της διάρκειας και η οποία θα έπρεπε, κατά περίπτωση, να ικανοποιηθεί επαρκώς.
- 90 Ως εκ τούτου, στο Γενικό Δικαστήριο, το οποίο είναι αρμόδιο δυνάμει του άρθρου 256, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, εναπόκειται να αποφαινεται επί τέτοιων αιτημάτων αποζημιώσεως, κρίνοντας σε δικαστικό σχηματισμό διαφορετικό εκείνου που επιλήφθηκε της ένδικης διαφοράς η διάρκεια της διαδικασίας επί της οποίας επικρίνεται και εφαρμόζοντας τα κριτήρια που καθορίστηκαν στις σκέψεις 85 έως 89 της παρούσας αποφάσεως.
- 91 Μολαταύτα, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η οποία ήταν σχεδόν 5 έτη και 9 μήνες, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από καμία από τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως από την οποία προέκυψε η υπό κρίση διαφορά.
- 92 Προκύπτει, ιδίως, ότι μεταξύ του πέρατος της έγγραφης διαδικασίας, με την κατάθεση τον Φεβρουάριο του 2007 του υπομνήματος ανταπαντήσεως της Επιτροπής, και της ενάρξεως, κατά τον μήνα Δεκέμβριο του 2010, της προφορικής διαδικασίας μεσολάβησε χρονικό διάστημα περίπου 3 ετών και 10 μηνών. Η διάρκεια του χρονικού αυτού διαστήματος δεν δικαιολογείται από τις περιστάσεις της υποθέσεως, ήτοι την περιπλοκότητα της ένδικης διαφοράς, τη συμπεριφορά των διαδίκων ή ακόμη τυχόν δικονομικά ζητήματα.
- 93 Όσον αφορά την περιπλοκότητα της ένδικης διαφοράς, από την εξέταση της προσφυγής που άσκησε η αναιρεσείουσα, όπως συνοψίζεται στη σκέψη 13 της παρούσας αποφάσεως, προκύπτει ότι οι προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως, μολονότι έχρηζαν εμπεριστατωμένης εξετάσεως, δεν είχαν ιδιαίτερα υψηλό βαθμό δυσκολίας. Μολονότι αληθεύει ότι δεκαπέντε αποδέκτες της προσβαλλομένης αποφάσεως άσκησαν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγές ζητώντας την ακύρωσή της, το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει το δικαιοδοτικό αυτό όργανο να εντοπίσει τα κοινά στοιχεία της δικογραφίας και να προετοιμάσει την προφορική διαδικασία εντός χρονικού διαστήματος μικρότερου των 3 ετών και 10 μηνών.

- 94 Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, κατά τη διάρκεια του εν λόγω χρονικού διαστήματος, η διαδικασία ούτε διακόπηκε ούτε καθυστέρησε λόγω της εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου λήψεως μέτρου οργάνωσης της διαδικασίας.
- 95 Όσον αφορά τη συμπεριφορά των διαδίκων και τα δικονομικά ζητήματα, το γεγονός ότι η αναιρεσείουσα ζήτησε, κατά τον μήνα Οκτώβριο του 2010, να επαναληφθεί η έγγραφη διαδικασία δεν δικαιολογεί το χρονικό διάστημα 3 ετών και 8 μηνών που είχε ήδη παρέλθει από το πέρας της έγγραφης διαδικασίας. Εξάλλου, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 105 των προτάσεων της, το γεγονός ότι η αναιρεσείουσα ενημερώθηκε κατά τον μήνα Δεκέμβριο του 2010 σχετικά με τον ορισμό δικασίμου για την υπόθεσή της κατά τον μήνα Φεβρουάριο του 2011 δείχνει ότι το ως άνω δικονομικό ζήτημα είχε ελάχιστη, ή ακόμη και μηδαμινή, επίδραση στη συνολική διάρκεια της διαδικασίας.
- 96 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω στοιχείων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι κατά τη διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου παραβιάστηκε το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη καθόσον δεν τηρήθηκαν οι απαιτήσεις σχετικά με την εύλογη διάρκεια της δίκης, πράγμα που στοιχειοθετεί κατάφωρη παραβίαση κανόνα δικαίου ο οποίος σκοπό έχει την απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες (απόφαση της 4ης Ιουλίου 2000, C-352/98 P, Bergaderm και Goupil κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-5291, σκέψη 42).
- 97 Από τα εκτεθέντα στις σκέψεις 73 έως 84 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει εντούτοις ότι ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί της οικονομικής καταστάσεως της αναιρεσείουσας

- 98 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η αναιρεσείουσα κατέθεσε ενώπιον του Δικαστηρίου πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με την τρέχουσα οικονομική της κατάσταση, από τα οποία, κατ' αυτήν, προκύπτει ότι δεν είναι σε θέση να καταβάλει το πρόστιμο που επιβλήθηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση. Κατά την αναιρεσείουσα, τα επιχειρήματα που ανέπτυξε, προς στήριξη του αιτήματός της για κατ' αναίρεση ακύρωση του προστίμου στο σύνολό του ή, επικουρικώς, μείωση του ποσού του, είναι παραδεκτά καθόσον, αφενός, συνδέονται με την επέλευση νέου πραγματικού στοιχείου κατά την έννοια του άρθρου 127 του Κανονισμού Διαδικασίας και, αφετέρου, αποτελούν ανάπτυξη του τετάρτου λόγου αναιρέσεως που αφορά την παραβίαση της αρχής της εύλογης διάρκειας.
- 99 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι ισχυρισμοί αυτοί είναι απαράδεκτοι ως νέοι ή, σε κάθε περίπτωση, αβάσιμοι, επειδή δεν στηρίζονται σε αποδεικτικά στοιχεία.
- 100 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι οι αιτήσεις αναιρέσεως ενώπιον του Δικαστηρίου μπορούν να αφορούν μόνο νομικά ζητήματα. Προκειμένου όμως να εκτιμήσει τη δυνατότητα της αναιρεσείουσας να καταβάλει το πρόστιμο που της επέβαλε η Επιτροπή, το Δικαστήριο πρέπει να εξετάσει πραγματικά ζητήματα τα οποία δεν εμπίπτουν στην αναιρετική του αρμοδιότητα.
- 101 Εξάλλου, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο, όταν αποφαινεται κατ' αναίρεση, να υποκαθιστά, για λόγους επιείκειας, το Γενικό Δικαστήριο αποφαινόμενο, στο πλαίσιο της πλήρους δικαιοδοσίας του, επί του ύψους των προστίμων που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις λόγω παραβιάσεως των κανόνων του δικαίου της Ένωσης (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 10ης Μαΐου 2007, C-328/05 P, SGL Carbon κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-3921, σκέψη 98 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Επιπλέον, κατά πάγια νομολογία, η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη, κατά τον καθορισμό του ποσού του ως άνω προστίμου, να λάβει υπόψη την οικονομική κατάσταση της οικείας επιχειρήσεως, δεδομένου ότι η αναγνώριση τέτοιας υποχρεώσεως θα κατέληγε σε αδικαιολόγητο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα υπέρ

των επιχειρήσεων που είναι οι λιγότερο προσαρμοσμένες στις συνθήκες της αγοράς (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση SGL Carbon κατά Επιτροπής, σκέψη 100 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- ¹⁰² Πρέπει, συνεπώς, τα επιχειρήματα που η αναιρεσείουσα αντλεί από την οικονομική της κατάσταση να απορριφθούν ως απαράδεκτα και, σε κάθε περίπτωση, ως αβάσιμα.
- ¹⁰³ Πρέπει όμως να προστεθεί ότι η αναιρεσείουσα, καθόσον εκτιμά ότι οι οικονομικές της δυσκολίες έχουν αιτιώδη συνάφεια με την υπέρβαση εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου της εύλογης διάρκειας της δίκης, έχει τη δυνατότητα να το προβάλλει στο πλαίσιο αγωγής ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου δυνάμει των άρθρων 268 ΣΛΕΕ και 340, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ (βλ. σκέψεις 88 έως 90 της παρούσας αποφάσεως).
- ¹⁰⁴ Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι κανένας από τους λόγους που προβάλλει η αναιρεσείουσα προς στήριξη της αιτήσεως αναίρεσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτός και, κατά συνέπεια, η αίτηση αναίρεσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ¹⁰⁵ Δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, όταν η αίτηση αναίρεσεως είναι αβάσιμη, το Δικαστήριο αποφαινεται επί των δικαστικών εξόδων.
- ¹⁰⁶ Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του ίδιου Κανονισμού, που εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, αυτού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η αναιρεσείουσα ηττήθηκε, πρέπει να καταδικασθεί στα δικαστικά έξοδά της, καθώς και σε αυτά στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα της δεύτερης.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την αίτηση αναίρεσεως.**
- 2) Καταδικάζει την Groupe Gascoigne SA στα δικαστικά έξοδα της κατ' αναίρεση δίκης.**

(υπογραφές)